

"Politiken är global, och brutal, mot både miljö och ursprungsfolk"

Gruvor och ursprungsfolk

Jag stämmer möte med gruv-aktivisten Erica Lundström på Stockholms Centralstation. Och får en berättelse om en kamp som pågår både i vårt land, och i andra länder.

– Jag är same. Vi fick ett same-ting, men vi fick inte välja formen. Det saknar mandat och har ju mer en rådgivande funktion. Så länge FN:s ILO-konvention 169 från 1989 inte skrivs på av regeringen så kommer vi samer inte få någon verklig makt. Sametinget har gjort en del kraftfulla uttalanden, om t ex det som hände i Gállok/Kallak, det är bra. Det vore ännu bättre om Sametingets partier kunde enas mer. Men det kanske är på väg?

Hur kom arbetet mot miljöförstöran- de gruvor igång?

– Det har förstås funnits länge och bedrivits i mindre skala, lokalt. Men det var nog när media började uppmärksamma kampen mot kalkindustrin, för att rädda Ojnareskogen och Bästeträsk på Gotland som det tog fart ordentligt. Det var också Ojnareskogens aktivister och deras kamp som väckte mitt intresse. Det motståndet ledde till ett samarbete med antigruvkämparna i Gállok och Urbergsggruppen bildades. En budkavle gick mellan olika platser och till urfolk i andra länder som också kämpade mot gruvor och för miljön. Journalisterna skrev och det genomfördes flera antigruvdemonstrationer i Stockholm, på Gotland och i Jokkmokk.

– Gállok, det samiska namnet, lig-

Erica Lundström. Foto Henrik Persson

ger ca 4 mil utanför Jokkmokk, inte långt från världsarvet Laponia. Jag var där på ett dagsbesök sommaren 2013 för att se platsen med egna ögon och träffa aktivisterna på plats. Det är Jåhkåasskas och Sirges samebyar som använder markerna där för sina renhjordar. Bara genom den prospektering och de provborrningar som gruvbolaget Jokkmokk Iron Mines AB, JIMAB, gjort har området sargats och urskog huggits ned.

Civil olydnad

Motståndet mot att börja med järnmalmsbrytning fanns förstås där, både bland bofasta och samebyar. Allt eftersom månaderna gick växte motståndet och fältbiologer och unga

aktivister kom till undsättning. Det byggdes en camp, barrikader, det ordnades med kampcafé, konserter och andra kulturframträdanden. Kampmetoden var civil olydnad, och det är ju tillåtet. Polis bröt blockaden vid flera tillfällen och bröt upp lägret och grep aktivister. Fredliga demonstranter släpades bort med bryska metoder. Det finns filmer på YouTube för den som vill se hur polisaktionerna gick till.

– Kaunisvaaragruvan, utanför Pajala, är ett varnande exempel på vad som händer när pengar får styra. Nu har Northland Resources konkursat och eftersom järnmalmpriserna sjönk var gruvan inte lönsam längre. Kvar är en helt demolerad miljö och dess-

utom krossade förhoppningar hos en massa Pajalabor. Något som bolaget nog redan förutsett men höll tyst om och i stället körde man på. Rätt in i kaklet. Statsminister Stefan Löven, som sagt "det luktar pengar" när han var på besök i Pajala. Jo, hej du!

Malmen från Kaunisvaara transporterades till Svappavaara och staten satsade miljoner på att bredda och förstärka vägen som även passerade byn Vittangi. När jag besökte min moster minns jag hur marken vibrerade dygnet runt när de gigantiska transportbilarna körde förbi några hundra meter bort. Nu finns en onödigt bred och fin väg genom byn men transporterna har slutat rulla.

Löften bryts

Gruvbolagen påstår ofta att gruvor och renskötsel kan samsas - men det är inte sant. Samebyarna och andra som bor i berörda områden körs över. Systematiskt. Löften bryts och miljöbrott begås ofta redan vid undersökningarna av områdena. För att inte tala om de platser där gruvor är igång, eller när gruvor väl stängs.

– Beslut om gruvor tas på kommunal nivå, men det är Bergsstaten som måste ge tillstånd för prospekteringarna. De ger tillstånd till i princip alla ansökningar för att prospektera och starta gruvor. Mot all logik och helt utan hänsyn till miljö och samernas rättigheter som urfolk.

– Jokkmokks kommun säger visst ja till allt – för jobben, jobben, jobben. Men snacket om alla jobb som ska uppstå stämmer inte. I dag sköts gruvor med moderna metoder och robotar tar över allt mer. Det behövs helt enkelt färre personer i gruvindustrin för varje år som går.

FN:s Rasdiskrimineringskommitté har kritiserat Sverige för att inte respektera samernas rättigheter som urfolk. Det gäller specifikt i Rönnebäck/ Umeälven, Tärnaby, där det finns planer att starta en nickelgruva. Det utländska bolag som fick rätten att bryta sålde nyligen tillståndet vidare till det svenska bolaget Archelon för en spottstyver. Det sanslösa är att tillståndet gäller ända till 2037 (!). Nu kan bolaget vänta till malmpriserna går upp, medan de som bor och verkar i området kommer att oroa sig för att gruvan öppnas i över 20 år! Men kampen fortsätter.

– Minerallagen verkar ha företrädde framför alla andra lagar, även framför privat ägande. Som privatperson bestämmer du inte ens över din egen mark. Vill någon undersöka om det finns malm att bryta så är det fritt fram. Men när en person begärt prospekteringstillstånd på Annie Lööfs gård Maramö blev det märkligt nog nej, trots att det verkligen finns mineral att ta upp där.

– Gruvbolagen betalar bara 2 promille i avgift till Sverige för den malm de tar upp. En avgift som är bland den absolut lägsta i världen. Samtidigt som svenska staten subventionerar gruvindustrin med enorma summor, av skattepengar förstås.

Men behövs inte metallerna som utvinns i gruvor?

– Vi behöver metaller, såklart. Men vi behöver inte plocka upp mer än vi behöver för att göda aktieägare och lycksökare. Vi måste inte alls ta upp allt! Låt det finnas kvar till kommande generationer. Metaller går utmärkt att återvinna, så satsa på återvinning och använd mer miljövänliga alternativ där det går.

Bromanifestationer

– Jag deltog vid den första manifestationen utanför riksdagen till stöd för Gállok-aktivisterna, i samband med rättegångsdagarna november 2013. Det var Pierre Åhréns idé om att det inte räcker med en enstaka manifestation som gjorde att han bestämde sig för att gå till Riksbron varje torsdag mellan klockan 11-12. De som ville kunde hänga på. Och så blev det. Och nu är vi några som har varit på bron i över två år. En av de som deltog i princip varje torsdag under två år, förutom Pierre, var Ada Salomon. Ada som också har gjort mängder av dekorativa och kraftfulla brobanderoller och plakat som används på bron, där vi även delar ut flygblad.

Vad hoppas ni uppnå genom era broprotester?

– Vi vill att fler människor själva ska börja agera och helst bilda grupper lokalt. De som kan får gärna komma till våra manifestationer på Riksbron i Stockholm på torsdagar och hjälpa till. Det behövs fler om vi ska kunna göra mer än vad vi gör idag.

Gruvor och renskötsel kan inte samsas. Foto Henrik Persson

– Kärnan är mineralpolitiken, det är den minsta gemensamma nämnaren för vårt motstånd mot gruvbrytningen i Sverige. Vi sympatiserar med de som vill rädda Vättern, där det planeras en gruva vid Gränna, men också med mapuches i Chile som slåss mot gruvor och annan exploatering. Där liksom i flera andra länder terroriseras och mördas urfolk som slåss för sina rättigheter, som slåss för att rädda Moder Jord. Kampen för miljön och mot gruvor är global, från Talvivaara i Finland till Armenien, Uruguay och över hela världen. Politiken är global, och brutal, mot både miljö och urfolk. Det vill vi försöka ändra på.

Henrik Persson

Mer fakta:

www.faltbiologerna.se/faltbiologen/kallakkriget
www.sametinget.se/gruvor
www.aftonbladet.se/minekonomi/article16142612.ab
www.trafikverket.se/maks
www.sgu.se/